

Перспектива подальшого дослідження. Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо в розробці критерії і показників дослідження особливостей мовленнєвого дихання старших дошкільників з тяжкими порушеннями мовлення: при загальному недорозвитку мовлення III рівня мовленнєвого розвитку. За отриманими результатами доцільним буде розробка комплексу вправ дихальної гімнастики з урахуванням специфіки прояву того чи іншого порушення мовлення (дизартрій, органічної ринолалії, алалій).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бадалян Л. О. Детский церебральный паралич. Киев, 1988. 327 с.
2. Боряк О. В. Корекція просодичної сторони мовлення дітей старшого дошкільного віку з дизартрією. Навчально-методичний посібник. Суми : Вид-во Сум ДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. 192 с.
3. Бутакова Л. Г. Занятия ритмикой и логопедической ритмикой в детском саду и во вспомогательной школе. М. : Просвещение, 1994. 339 с.
4. Винарская Е. Н. Дизартрия. М. : АСТ : Астрель, 2009. 141 с.
5. Гвоздев А. Н. Вопросы изучения детской речи. М., Изд-во Акад. пед. наук РСФСР, 1961. 471 с.
6. Лопухина И. С. Логопедия. Речь, ритм, движение. – 2-е изд. СПб. : КОРОНА принт, 2004. 128 с.
7. Максимов И. Фониатрия : Пер. с болгар. В. Д. Сухарева М. : Медицина, 1987. 288 с. : ил.
8. *Хрестоматия по теории и методике развития речи детей дошкольного возраста: учеб. пособие для студ. высш. и сред. пед. учеб. Заведений.* М. : Academia, 2000. 560 с.

Ковшар Олена Вікторівна

магістрантка спеціальності 016 Спеціальна освіта

(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумський державний педагогічний

університет імені А.С. Макаренка

Науковий керівник - **Косенко Ю.М.**, канд. пед. наук,

доцент

РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗАСОБОМ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

Мовленнєва діяльність дошкільників є підґрунтям стимулювання та збагачення комунікативних навичок, адаптації до повноцінного соціокультурного життя. Для дітей з тяжкими порушеннями мовлення ігрова діяльність має особливе значення, як необхідна умова всебічного розвитку. Тяжкі порушення мовлення (ТПМ) впливають на діяльність та поведінку дитини, негативно позначаються на формуванні всього психічного життя. Для дітей-дошкільників, що мають тяжкі порушення мовлення, гра виступає необхідною

умовою всебічного розвитку особистості та інтелекту. Формування повноцінної мовленнєвої діяльності дітей з тяжкими порушеннями мовлення за допомогою дидактичних ігор є актуальною проблемою, що потребує розробки та перевірки умов їх організації, включення у виховний процес дошкільних закладів. Логопедична дидактична гра спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, удосконалення пізнавальних умінь і навичок, активізації та корекції мовленнєвої діяльності.

Мовленнєва діяльність дошкільників, тяжкі порушення мовлення, логопедична дидактична гра.

Kovshar Olena Viktorivna

Master's student majoring in 016 Special Education
(Oligophrenopedagogy. Speech Therapy)

Sumy State Pedagogical University

A.S. Makarenko University

Supervisor -**Kosenko Y.M.**, Ph.D. ped. Science, docent

SPEECH DEVELOPMENT OF CHILDREN WITH SPEECH DISORDERS BY DIDACTIC GAMES

Speech activity of preschoolers is the basis for stimulating and enriching communication skills, adaptation to a full socio-cultural life. For children with severe speech disorders, play activities are of particular importance as a necessary condition for comprehensive development. Severe speech disorders (TMD) affect the activities and behavior of the child, negatively affect the formation of the whole mental life. For preschoolers with severe speech disorders, play is a necessary condition for the comprehensive development of personality and intelligence. The formation of full-fledged speech activity of children with severe speech disorders with the help of didactic games is an urgent problem that requires the development and verification of the conditions of their organization, inclusion in the educational process of preschool institutions. Speech therapy didactic game is aimed at forming a child's need for knowledge, improving cognitive skills, activation and correction of speech activity.

Speech activity of preschoolers, severe speech disorders, speech therapy didactic game.

Постановка проблеми. Сучасна модель освіти спрямовує освітній процес на становлення духовно-здорової творчої особистості, здатної продуктивно мислити, вирішувати проблеми сьогодення й майбутнього. Згідно з Національною доктриною розвитку освіти у XXI ст., вдосконалення системи освіти й виховання у відповідності до принципів гуманізації та індивідуалізації передбачає максимальне врахування особистісних та психофізичних особливостей дітей, створення умов, які б сприяли своєчасному й повноцінному розвитку всіх сторін особистості дитини [5].

Стан модернізації спеціальної освіти в Україні характеризується посиленою увагою до вивчення особливостей мовленнєвого розвитку з метою забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії розвитку кожної дитини з урахуванням її психофізичних особливостей, можливостей, здібностей, інтересів тощо.

Мовленнєва діяльність у дошкільному віці є підґрунтям формування інтелектуального потенціалу, підвищення пізнавальної активності, якісного розширення світогляду, стимулювання та збагачення комунікативних навичок. Важливість комунікативних навичок полягає в налагодженні продуктивної діалогової взаємодії з метою адаптації до повноцінного соціокультурного життя [6, с.84].

Це вимагає від вчителів-дефектологів пошуку нових ідей, методологій і технологій ефективної допомоги, підтримки та максимально можливого розвитку дитини для її успішного соціального й особистісного становлення [1, с.54].

Актуальність. Пріоритетність мовлення в становленні особистості дошкільника є беззаперечною. Дитина дошкільного віку природно активно засвоює мовлення, оскільки це зумовлено її потребами у пізнанні, комунікації, самореалізації. Мовлення сприяє формуванню її інтелектуального потенціалу, збільшує пізнавальну активність, якісно розширює світогляд, стимулює і збагачує комунікативні навички.

Проблема вивчення розвитку дитини з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) є предметом досліджень сучасних науковців: О. Архіпова, Л. Белякова, О. Єрмакова, О. Лаврова, Л. Лопатіна, О. Орлова, І. Поварова, Л. Позднякова, Р. Потапова, О. Ромась, З. Серебрякова, А. Чернопольська, Г. Чиркіна, М. Шеремет та ін.

Для дітей з тяжкими порушеннями мовлення ігрова діяльність має особливе значення, як необхідна умова всебічного розвитку, виправлення вже наявних симптомів мовленнєвого недорозвитку та профілактиці виникнення нових проявів. У той же час, дослідження науковців свідчать про що недостатньо чітке сприйняття звуко-складового образу слів, обмеженість словника, повна або часткова відсутність граматичних форм - все це, в різній мірі впливає на ігрову діяльність дітей з мовленнєвими розладами [4, с.59].

Мета статті – обґрунтувати значення дидактичних ігор у корекції мовлення дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Виклад основного матеріалу. Формування повноцінної мовленнєвої діяльності дітей з тяжкими порушеннями мовлення за допомогою дидактичних ігор є актуальною проблемою, що потребує подальшого дослідження, обґрунтування, розробки та перевірки умов їх організації, включення у виховний процес дошкільних закладів.

Тяжкі порушення мовлення (ТПМ) – це низка розладів мовлення (алалія, дизартрія, ринолалія, складна дислалія, заїкання), які супроводжуються загальним його недорозвитком важкого ступеня та характеризуються різко вираженою обмеженістю засобів мовленнєвого спілкування в умовах нормального слуху та збереженого інтелекту [2].

Порушення мовлення впливають на діяльність та поведінку дитини, негативно позначаються на формуванні всього психічного життя. Вони ускладнюють спілкування з оточуючими, заважають правильному формуванню пізнавальних процесів, впливають на емоційно-вольову сферу. Мовленнєві порушення спричиняють низку вторинних відхилень, які створюють картину аномального розвитку дитини в цілому. Як наслідок, у дітей із порушеннями мовленнєвого розвитку проявляється порушення комунікативних здібностей, відсутність мотивації до спілкування, невміння орієнтуватися у комунікативній ситуації, розлади поведінки, труднощі у контактах, підвищена емоційна стомлюваність. Це вимагає цілеспрямованого процесу навчання засобів спілкування і уміння їх застосовувати на практиці. [6, с.82].

Для дітей-дошкільників, що мають важкі порушення мовлення, гра виступає необхідною умовою всебічного розвитку особистості та інтелекту.

Гра є універсальною формою діяльності, всередині якої відбуваються основні прогресивні зміни в психіці та особистості дитини-дошкільника, гра визначає його відношення з оточуючими людьми, готує до переходу на наступний віковий етап, до нових видів діяльності [6, с. 87].

Важливим методом розвитку мовлення дітей є дидактична гра. Вона забезпечує сприятливі умови для розв'язання педагогічних завдань з урахуванням можливостей дітей дошкільного віку.

Важливо відмітити, що з розвитку мовлення можливо запланувати такі ігри, де мовна активність дітей займає основне місце. У дидактичній грі як формі навчання взаємодіють навчальна (пізнавальна) та ігрова (цікава) сторони. Відповідно до цього одночасно в процесі навчання дошкільники і граються, а граючись навчаються. На здатність дидактичної гри навчати і розвивати дитину через ігровий задум вказувала О.Усова.

Дидактичні ігри вчитель-логопед добирає відповідно до діючих програм закладу дошкільної освіти, вікової групи, враховуючи пізнавальний зміст, ступень складності ігрових завдань і дій та рівень мовленнєвого розвитку дитини.

Серед функцій логопедичних ігор можна виділити такі: навчальна (допомагає опанувати знання); діагностична (виявляє відхилення і зміни в розвитку, допомагає дітям у самопізнанні); терапевтична (дозволяє долати труднощі і вносить позитивні зміни в особистісні показники розвитку дитини); комунікативна (допомагає освоїти діалектику спілкування) [2].

Дидактичні логопедичні ігри використовуються для розвитку фізіологічного та мовленнєвого дихання; корекції фонематичних процесів, розвитку загальної та дрібної моторики пальців рук; для розвитку рухливості артикуляційних органів; закріплення правильної вимови та диференціації фонем, введення їх у зв'язне мовлення; накопичення словникового запасу та формування граматичних категорій; розвитку зв'язного мовлення; пропедевтики виникнення проблем у формуванні навичок читання і письма та розвитку психічних процесів [3, с.79].

Для вчителя-дефектолога результатом гри є рівень засвоєння дітьми знань, успіх дошкільників у мовленнєвій діяльності, налагоджені гармонійних взаємин.

Наведемо приклади дидактичних ігор для розвитку мовлення дітей з ТПМ: «Лист хлопчика Чомучці», «Чарівний мішечок», «Відгадай, хто це?», «Відгадай, яка квітка (дерево, тварина)», «Пошта», «Школа» тощо.

Висновки. Отже, для дітей з тяжкими порушеннями мовлення ігрова діяльність має особливе значення, як необхідна умова виправлення вже наявних симптомів мовленнєвого недорозвитку та профілактиці виникнення нових проявів. Логопедична дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, удосконалення пізнавального інтересу та комунікативних навичок. Логопедичні дидактичні ігри, ігрові заняття і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню мовленнєву діяльність, вносять у неї елемент цікавості, корегують мовлення дитини.

Перспективи дослідження. Подальше дослідження буде спрямовано на підбір та систематизацію логопедичних дидактичних ігор для дітей з мовленнєвими порушеннями відповідно до їх вікових особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конопляста С. Логопсихологія : навч. посіб. за ред. д-ра пед. наук, проф. М. К. Шеремет. К. : Знання, 2010. – 294 с.
2. Логопедия: Учебник для студентов дефектол. фак. пед. вузов / Под ред. Л.С. Волковой, С.Н. Шаховской. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1998. 680с.

3. Мартиненко І. Методика формування комунікативних вмінь у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. *Логопедія*. 2012. №2. С. 29

4. Молчанов Д. Сучасні можливості ранньої діагностики та корекції порушень мовлення у дітей або Навіщо немовляті консультація логопеда. *Здоров'я України*. 2012. С. 59

5. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті. *Освіта України*. 2001. - №1. - С. 22-25.

6. Трофименко Л. Особистісно-орієнтоване навчання дітей з порушеннями мовлення. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук. праць / за ред. В.В.Засенка, А. А. Колупаєвої. Вип. 5. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. С. 82 – 89. <https://scholar.google.com.ua/>

Коротенко Тетяна Борисівна

заступник директора з виховної роботи, дефектолог,
спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії,
вчитель-методист, логопед
Комунальний заклад «Новопразька спеціальна школа»
Кіровоградської обласної ради

ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИТКОМ МОВЛЕННЯ

Приділено увагу питанню формування фонетичної компетенції дітей з особливими освітніми потребами. Здійснено аналіз останніх досліджень означеного питання. Відзначено взаємозалежність корекції фонетико-фонематичної сторони мовлення та розвитку сприймання, пам'яті, уваги, контролю дитини. Підкреслено, що в учнів з особливими освітніми потребами причиною фонологічних недоліків часто є системне порушення слухових операцій і слухових функцій. Зазначено, що корекційна робота з учнями має бути спрямована на корекцію недоліків розвитку мовленнєвої системи як складової успішної соціалізації дитини.

Ключові слова: фонетична компетенція, особливі освітні потреби, недорозвиток мовлення, логопедична робота.

Korotenko Tetyana Borysivna

deputy director for education works, defectologist,
higher specialist qualification category,
teacher-methodist, speech therapist Municipal institution
«Novoprazka special school» Kirovograd regional council

PHONETIC COMPETENCE FORMATION OF PRESCHOOLERS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS WITH GENERAL SPEECH UNDERDEVELOPMENT

Attention is paid to the formation of phonetic competence of children with special educational needs. The analysis of the last researches of the specified question is carried out. The interdependence of the correction of the phonetic-phonematic side of speech and the development of perception, memory, attention, control of the child is noted. It is emphasized that in preschoolers with special educational needs the cause of phonological defects is often a systemic violation of